

Mladá veda

Young Science

Mladá veda

Young Science

MEDZINÁRODNÝ VEDECKÝ ČASOPIS MLADÁ VEDA / YOUNG SCIENCE

Číslo 3, ročník 12., vydané v septembri 2024

ISSN 1339-3189, EV 167/23/EPP

Kontakt: info@mladaveda.sk, tel.: +421 908 546 716, www.mladaveda.sk

Fotografia na obálke: Jesenný spln. © Branislav A. Švorc, foto.branisko.at

REDAKČNÁ RADA

prof. Ing. Peter Adamišín, PhD. (Katedra environmentálneho manažmentu, Prešovská univerzita, Prešov)

doc. Dr. Pavel Chromý, PhD. (Katedra sociálnej geografie a regionálneho rozvoje, Univerzita Karlova, Praha)

prof. Dr. Paul Robert Magocsi (Chair of Ukrainian Studies, University of Toronto; Royal Society of Canada)

Ing. Lucia Mikušová, PhD. (Ústav biochémie, výživy a ochrany zdravia, Slovenská technická univerzita, Bratislava)

PhDr. Veronika Kmetóny Gazdová, PhD. (Inštitút edukológie a sociálnej práce, Prešovská univerzita, Prešov)

doc. Ing. Peter Skok, CSc. (Ekomos s. r. o., Prešov)

Mgr. Monika Šavelová, PhD. (Katedra translitológie, Univerzita Konštantína Filozofa, Nitra)

prof. Ing. Róbert Štefko, Ph.D. (Katedra marketingu a medzinárodného obchodu, Prešovská univerzita, Prešov)

prof. PhDr. Peter Švorc, CSc., predseda (Inštitút histórie, Prešovská univerzita, Prešov)

doc. Ing. Petr Tománek, CSc. (Katedra verejnej ekonomiky, Vysoká škola báňská - Technická univerzita, Ostrava)

Mgr. Michal Garaj, PhD. (Katedra politických vied, Univerzita sv. Cyrila a Metoda, Trnava)

REDAKCIA

Mgr. Branislav A. Švorc, PhD., šéfredaktor (Vydavateľstvo UNIVERSUM, Prešov)

Mgr. Martin Hajduk, PhD. (Banícke múzeum, Rožňava)

PhDr. Magdaléna Keresztesová, PhD. (Fakulta stredoeurópskych štúdií UKF, Nitra)

RNDr. Richard Nikischer, Ph.D. (Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, Praha)

PhDr. Veronika Trstianska, PhD. (Ústav stredoeurópskych jazykov a kultúr FSS UKF, Nitra)

Mgr. Veronika Zuskáčová (Geografický ústav, Masarykova univerzita, Brno)

VYDAVATEĽ

Vydavateľstvo UNIVERSUM, spol. s r. o.

www.universum-eu.sk

Javorinská 26, 080 01 Prešov

Slovenská republika

© Mladá veda / Young Science. Akékoľvek šírenie a rozmnožovanie textu, fotografií, údajov a iných informácií je možné len s písomným povolením redakcie.

VÝZNAM POSUDZOVANIA RIZÍK V RÁMCI CYKLU KRÍZOVÉHO RIADENIA

THE IMPORTANCE OF RISK ASSESSMENT IN THE CRISIS MANAGEMENT CYCLE

Boris Kollár¹

Autor pôsobí ako interný doktorand na Katedre krízového manažmentu, Fakulty bezpečnostného inžinierstva, Žilinskej univerzity v Žiline. Vo svojej dizertačnej práci sa venuje implementácií dátového manažmentu, modelovania a informačných systémov v rámci cyklu krízového riadenia.

Boris Kollár is an internal PhD student at the Department of Crisis Management, Faculty of Security Engineering, University of Žilina. In his dissertation he is working on the implementation of data management, modelling and information systems within the crisis management cycle.

Abstract

Crisis management is a complex process requiring the integration of multiple disciplines, specialists, resources and tools for the prevention and solution of crisis events. To define and characterise the space and time period in which crisis management is applied, modelling is a common approach. It is the crisis management models that allow a better understanding of the specificities, processes and activities carried out during the different periods of crisis. These models also make it possible to identify the links between the different processes and, at the same time, to identify gaps and shortcomings, which are then examined. The article focuses on the analysis of the literature in the field of crisis management and its phases. The aim of the article is to provide a comprehensive overview of the processes and activities carried out in crisis management, while also highlighting the importance of territorial risk management and assessment in crisis management.

Key words: crisis management, model, cycle, risk assessment

Abstrakt

Krízové riadenie predstavuje zložitý proces vyžadujúci integráciu viacerých vedných odborov, špecialistov, prostriedkov a nástrojov, pre potreby predchádzania a riešenia krízových javov. Pre vymedzenie a charakteristiku priestoru a časového obdobia, v ktorom sa krízové riadenie uplatňuje je zaužívaným prístupom tvorba modelov. Práve modely krízového

¹ Adresa pracoviska: Ing. Boris Kollár, Katedra krízového manažmentu, Fakulta bezpečnostného inžinierstva, Žilinská univerzita v Žiline, Univerzitná 8215/1, 010 26 Žilina, Slovensko
E-mail: boris.kollar@uniza.sk

riadenia umožňujú lepšie pochopenie jednotlivých špecifik, procesov a činností vykonávaných počas jednotlivých období krízy. Tieto modely zároveň umožňujú identifikovať súvislosti medzi jednotlivými procesmi a zároveň odhaľovať nedostatky a medzery, ktoré sú následne predmetom skúmania. Článok je zameraný na analýzu odbornej literatúry v oblasti krízového riadenia a jeho fáz. Cieľom článku je poskytnúť ucelený prehľad procesov a činností vykonávaných v rámci krízového riadenia a zároveň poukázať na význam manažmentu a posudzovania rizík územia v rámci krízového riadenia.

Kľúčové slová: Krízové riadenie, model, cyklus, posudzovanie rizík

Úvod

Podstata krízového manažmentu vyplýva zo základných funkcií manažmentu, pričom najdôležitejšiu úlohu v ňom zohráva funkcia riadenia. Riadenie je manažérska činnosť, ktorej podstata spočíva v stanovení cieľov. Na dosiahnutie týchto cieľov je potom nevyhnutné stanoviť a aplikovať konkrétne metódy a prostriedky. Cieľom krízového manažmentu je potom vytvoriť metodológiu krízového riadenia na ochranu obyvateľstva, ich zdravia, životov a majetku (Kubás a kol., 2023).

Krízový manažment je interdisciplinárny vedný odbor. Jeho úlohou je prepojenie a usmernenie ľudí z rozličných oblastí s cieľom riešenia krízových javov. Krízový manažment sa uplatňuje v odlišnom prostredí ako je bežné administratívno- správne a výrobné prostredie (Šimák, 2015). Ristvej a kol. (2015) uvádzajú, že krízový manažment: „vystupuje ako sféra rozhodných, preventívnych a prípravných opatrení, riadiacich činností a rozhodnutí, profesionálnej zodpovednosti za riešenie konkrétneho krízového javu a zároveň účinnej a účelnej obnovy“ (Ristvej a kol., 2015, s. 22).

Na krízový manažment sa je možné pozerat' z troch základných pohľadov. Funkčný pohľad charakterizuje krízový manažment ako súbor činností, nástrojov a metód aplikovaných počas riešenia vzniknutých krízových javov s cieľom odolať ich negatívne pôsobeniu a navráteniu systému do stavu pred krízou. Teoretický pohľad reprezentuje logicky usporiadaný súbor poznatkov o krízach so zameraním na príčiny ich vzniku ako aj možné vzniknuté následky. Inštitucionálny pohľad krízového manažmentu predstavuje sústavu inštitúcií a ich pracovníkov, ktorí sa zameriavajú na analýzu týchto príčin a následkov ako tiež na hľadanie vhodných preventívnych opatrení a opatrení a postupov na zvládanie vzniknutých krízových javov (Terminologický slovník, 2017).

Ciele a úlohy krízového manažmentu sú vzájomne úzko prepojené, pričom nadväzujú na hlavný cieľ krízového manažmentu. Podľa Šimáka (2015) je hlavným cieľom krízového manažmentu: „záchrana ľudských životov, materiálnych hodnôt, ale aj ochrana životného prostredia v zložitých podmienkach prebiehajúcich krízových javov“ (Šimák, 2015, s. 231). Hlavnými úlohami sú potom: zabránenie vzniku krízového javu prijatím adekvátnych opatrení, uskutočnenie efektívnej reakcie na vzniknutý krízový jav prostredníctvom zabezpečenia personálnych, odborných a materiálnych predpokladov, schopnosť okamžitého zásahu a vykonania záchranných prác subjektami na všetkých úrovniach riadenia (Šimák, 2015).

Uvedené úlohy a opatrenia na dosiahnutie cieľov krízového manažmentu sa vykonávajú v rámci vzájomne prepojených fáz. Hovoríme teda o fázach krízového riadenia.

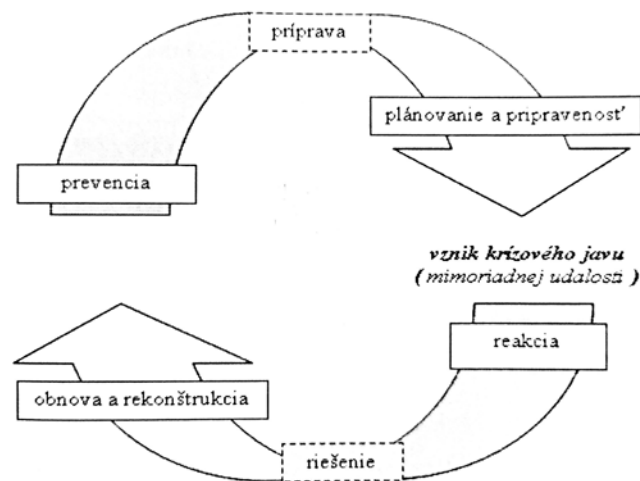
Parciálnym cieľom článku je uviesť prehľad procesov a činností, ktoré sa vykonávajú v rámci jednotlivých fáz cyklu krízového riadenia. Hlavný cieľ príspevku je zdôrazniť význam manažmentu rizík a posudzovania rizík územia v rámci cyklu krízového riadenia.

Cyklus krízového riadenia

Východiskový model krízového riadenia bol vytvorený v roku 1998. Tento model pozostáva zo štyroch vzájomne nadväzujúcich a prepojených fáz. Podstatou modelu je, že krízový manažment rieši vzniknuté krízové javy v časovo i obsahovo previazaných fázach. Základné fázy krízového riadenia sú: prevencia, krízové plánovanie, reakcia na vzniknutú krízu a obnova (Ristvej a kol., 2015).

Šimák (2015) konštatuje, že fáza prevencie a fáza plánovania sa vzájomne prelínajú. Ak zlyhajú preventívne opatrenia, je potrebné využiť pripravené krízové plány na okamžitú a účinnú reakciu. Fáza obnovy je charakteristická odstraňovaním následkov a navrátením systému do pôvodného stavu (Šimák, 2015).

V odbornej literatúre sa vyskytuje množstvo upravených modelov krízového riadenia. Ristvej (2015) s využitím terminológie krízového manažmentu zaužívanej v podmienkach Slovenskej republiky modifikoval základný model krízového riadenia. Tento model má cyklický charakter. Cyklus krízového riadenia začína vo fáze prevencie a končí v stave, keď existuje predpoklad vzniku nového cyklu. Model je doplnený o dve prechodové fázy, pričom fáza plánovania a pripravenosti predchádza fáza prípravy, ktorá vychádza z fázy prevencie. Po vzniku krízového javu nastupuje fáza reakcie, na ktorú nadväzuje fáza riešenia krízového javu. Po vyriešení krízového javu nastupuje fáza obnovy a rekonštrukcie (Ristvej a kol., 2018). Model cyklu krízového riadenia podľa Ristveja (2018) je zobrazený na nasledujúcom obrázku č. 1.

Obr. 1 – Cyklus krízového riadenia podľa Ristveja
Zdroj: Ristvej a kol., 2018

V zahraničnej odbornej literatúre sa vyskytujú rôzne modely cyklu krízového riadenia a charakteristiky ich jednotlivých fáz. Tokakis a kol. (2019), rozlišujú tri fázy. Krízové riadenie chápu ako cyklus, ktorý pozostáva z predkrízovej fázy, samotnej krízy a pokrízovej fázy. Tieto fázy pozostávajú z procesov, pričom vysoký význam pripisujú informáciám a komunikácií medzi organizáciami a krízovými tímami (Tokakis a kol., 2019).

Rozdelenie funkcií krízového manažmentu do troch fáz vzhľadom na životný cyklus kríz popisujú tiež autori Coombs a Laufer. Vo svojej publikácii: *Global Crisis Management – Current Research and Future Directions*, uvádzajú, že krízový manažment v rámci jednotlivých fáz krízy vykonáva procesy vo fázach prevencie, prípravy, reakcie, učenia sa a revízie (Coombs a kol., 2018). Autori Aligne a Mattioli (2010) na základe štúdií minulých krízových javov určili činnosti vykonávané v predkrízovom období, počas pôsobenia krízy a v pokrízovom období. Zovšeobecnené činnosti je možné zaradiť do fáz prevencie, pripravenosti (často spojené s plánovaním), reakcie, a obnovy a rekonštrukcie (Aligne a kol., 2010).

V odbornej literatúre sa okrem klasických 4- fázových modelov vyskytujú tiež rozšírené verzie. V roku 2022 Welch publikoval 8- fázový model cyklu krízového riadenia. Základné fázy krízového riadenia sú dekomponované na niektoré ďalšie významné procesy, ktoré sú zvyčajne chápané ako súčasť týchto základných fáz. Rozšírený Welchov model zahŕňa v predkrízovom období fázy ako: posudzovanie rizík, plánovanie, príprava a zmiernovanie. Po vzniku krízového javu nastupujú fázy reakcie, prechodu, obnovy a hodnotenia. Autor zdôrazňuje, že najmä fáza posudzovania rizík sa v minulosti chápala samostatne, mimo cyklu krízového riadenia (Welch, 2022). V súčasnosti však viacerí autori, napr. Pursiainen (2018), Titko a Kubás (2023), považujú posudzovanie rizík za začiatok cyklu krízového riadenia a zároveň za kľúčový predpoklad účinnej reakcie a riešenia krízových situácií (Pursiainen, 2018; Welch, 2022; Titko a Kubás, 2023).

Autori Titko a Kubás (2023) vo svojej publikácii „Vulnerability and disaster preparedness“- Zraniteľnosť a pripravenosť na katastrofy, uvádzajú upravený model cyklu krízového riadenia, ktorý vychádza zo základného modelu a štúdia krízového riadenia. Autori uvádzajú, že hrozby a zraniteľnosť systému sa časom menia a preto je potrebné aby bol výsledný model prispôsobivý a aplikovateľný i mimo riešenia krízových javov. V rámci cyklu krízového riadenia je potrebné venovať pozornosť najmä fázam v predkrízovom období. Takto je možné dosiahnuť vyššiu pripravenosť a zníženie pravdepodobnosti vzniku krízového javu. Zároveň zdôrazňujú, že každá fáza obsahuje určité “mini cykle“, ktoré je potrebné vykonať (Titko a kol., 2023). Model cyklu krízového riadenia podľa Titka a Kubása je zobrazený na nasledujúcom obrázku č. 2.

Obr. 2 – Cyklus krízového riadenia podľa Titka a Kubása
Zdroj: Titko a kol., 2023

Štúdiom odbornej literatúry bolo možné charakterizovať základné fázy krízového riadenia z pohľadu jednotlivých činností. Využitím terminológie procesného manažmentu je možné fázu chápať ako proces, ktorý je možné členiť na pod procesy a konkrétne činnosti (Šimák, 2016; Papulová a kol., 2022). Nasledujúca tabuľka č. 1 zobrazuje procesy a činnosti, vykonávané vo fázach cyklu krízového riadenia.

Fáza (Proces)	Podprocesy	Činnosti
Prevenencia	<ul style="list-style-type: none"> • Posudzovanie rizík, • Riadenie rizík, • Zabezpečovanie systému včasného varovania 	<ul style="list-style-type: none"> - Identifikácia, analýza a hodnotenie rizík, - Návrh a prijímanie preventívnych a zmierňujúcich opatrení, - Identifikácia síl a prostriedkov, detekcia a monitorovanie rizík, - Komunikácia a informovanie obyvateľstva
Príprava	<ul style="list-style-type: none"> • Aplikácia vybraných opatrení, • Vzdelávanie, výcvik a testovanie, • Tvorba zdrojov a tvorba rezerv. 	<ul style="list-style-type: none"> - Príprava zmierňujúcich opatrení, aplikácia preventívnych opatrení - Vzdelávanie obyvateľstva, krízových manažérov, výcvik síl na zvládanie krízových javov, testovanie systému reakcie na krízové javy, - Príprava a tvorba materiálnych, personálnych, technických, finančných, právnych a iných zdrojov na riešenie krízových javov.
Plánovanie a pripravenosť	<ul style="list-style-type: none"> • Hodnotenie úrovne pripravenosti, • Tvorba krízových plánov, • Aplikácia a plánovanie opatrení. 	<ul style="list-style-type: none"> - Komparácia súčasného a požadovaného stavu, prostriedkov a síl na zvládanie krízových javov, - Plánovanie dlhodobých stratégií na predchádzanie a zvládanie rizík, - Plánovanie postupov, činností, opatrení, síl a prostriedkov v prípade vzniku krízových javov a rôznych scenárov ich prejavu, - Plánovanie logistického zabezpečenia na zvládanie krízových javov a situácií,

Fáza (Proces)	Podprocesy	Činnosti
		- Aplikácia dlhodobých zmierňujúcich opatrení.
Reakcia	<ul style="list-style-type: none"> • Rozpoznanie krízy, • Aktivácia systému včasného varovania a vyzrozumenia, • Krízová komunikácia 	<ul style="list-style-type: none"> • Získanie informácií a údajov o vzniknutej kríze, • Včasné varovanie obyvateľstva a vyzrozumenie zložiek a osôb podieľajúcich sa na riešení, • Komunikácia medzi subjektami podieľajúcimi sa na riešení, informovanie spoločnosti a komunikácia s postihnutými skupinami obyvateľstva.
Riešenie	<ul style="list-style-type: none"> • Vykonávanie záchranných prác, • Krízová komunikácia. 	<ul style="list-style-type: none"> • Evakuácia a ukrytie obyvateľstva, núdzové zásobovanie a ubytovanie, odsun ranených, odstraňovanie škôd a pod... • Informovanie verejnosti, komunikácia medzi subjektami riešenia krízy.
Obnova a rekonštrukcia	<ul style="list-style-type: none"> • Plánovanie obnovy, • Návrat do požadovaného stavu, • Učenie sa a zlepšovanie. 	<ul style="list-style-type: none"> • Plánovanie a prijímanie investícií, plán rekonštrukčných prác • Obnova poškodených objektov, infraštruktúry a systémov • Posúdenie systému krízového riadenia a identifikácia možností na zlepšenie.

Tab. 1 - Fázy cyklu krízového riadenia, ich pod procesy a činnosti

Zdroj: vlastné spracovanie podľa: Jaques, 2007; Aligne a kol., 2010; Tokakis a kol., 2019; Ristvej a kol., 2015; Šimák, 2016; Pursiainen, 2018; Welch, 2022; Titko a kol., 2023

Posudzovanie rizík územia

Jednotlivé riziká, nebezpečenstvá a krízové javy sa vyskytujú v konkrétnom priestore. Prvky územia ako objekty, infraštruktúra ale aj obyvatelia sa vyskytujú na konkrétnom území a preto majú priestorový charakter (Krömer a kol., 2010). Ďalej budeme preto hovoriť o posudzovaní rizík územia, resp. posudzovaní rizík územno- správnych jednotiek ako súčasti fázy prevencie v rámci cyklu krízového riadenia.

Východiskom posudzovania rizík územia je manažment rizík, ktorý detailne popísali Šimák (2006, 2015) alebo Bugarová a Hudáková (2012, 2021). Podľa Šimáka (2016) je manažment rizík: „logická a systematická metóda zahrňajúca posudzovanie súvislostí v akýchkoľvek činnostiach, funkciách alebo procesoch spätých s rizikom, identifikovanie zdrojov rizík, ich analýzu, hodnotenie, znižovanie a priebežné monitorovanie, ktorá umožňuje minimalizovať straty a maximalizovať príležitosti“ (Šimák, 2006, 2016). Celosvetovo uznávaný prístup k manažmentu rizík je popísaný tiež v technickej norme ISO 31000:2018 Manažérstvo rizika-Návod.

Posudzovanie rizík je možné popísať pomocou základného modelu manažmentu rizík. Posudzovanie rizík pozostáva z troch fáz, resp. etáp. Ide o identifikáciu rizík, analýzu rizík a hodnotenie rizík (Jaroš a kol., 2017; Pursiainen, 2018). Analýza rizík je mnohými autormi chápaná ako hodnotenie rizík, resp. hodnotenie rizík ako súčasť analýzy rizík. Preto sú tieto termíny často zamieňané (Jánošíková a kol., 2013). Jaroš a kol. (2017), definujú posudzovanie rizík ako celkový proces pozostávajúci z identifikácie nebezpečenstva, analýzy rizík a hodnotenia rizík, pričom slúži k pochopeniu ich príčin, následkov a pravdepodobnosti. Cieľom posudzovania rizík je podpora rozhodovania v procese ošetrovania rizík (Jaroš a kol., 2017). Posudzovanie rizík územia popísal vo svojej práci tiež Šimák (2006, 2015). Šimák chápe posudzovanie rizík územia ako konkrétnu metódu pozostávajúcu z niekoľkých krokov. Táto metóda je najčastejšie používaná orgánmi štátnej správy a samosprávy s cieľom hodnotiť negatívne dôsledky krízových javov a pravdepodobnosť ich výskytu. Zameriava sa prioritne na procesy, objekty a územie v pôsobnosti jednotlivých samospráv a okresných úradov (Šimák, 2006; 2016).

Identifikácia rizík je uvedomenie si existencie rizika v súvislosti s expozíciou, nebezpečenstvom a zraniteľnosťou (Říha a kol., 2005). Počas identifikácie rizík sa vykonávajú najmä tieto činnosti:

- stanovenie potenciálnych zdrojov rizika,
- určenie ďalších udalostí a ich špecifických podmienok, ktoré môžu ovplyvniť riziko a ciele jeho riadenia,
- opis možných následkov v prípade realizácie rizík (Šenovský a kol., 2020).

Pre tento účel je možné využiť rôzne metódy, alebo štatistické údaje z minulosti. V súvislosti s rizikami konkrétného územia je možné identifikovať prírodné alebo antropogénne riziká rôznych kategórií. Tieto kategórie môžu byť napríklad abiotického, biotického, technologického, ekonomického, sociálneho alebo iného charakteru (Šenovský a kol., 2020). Cieľom identifikácie rizík je vytvoriť úplný register rizík, ktoré môžu ohroziť sledované územie. Ide o veľmi dôležitý proces v rámci posudzovania rizík územno- správnych jednotiek. Neidentifikované riziká nemôžu byť ďalej analyzované a hodnotené, čo môže zapríčiniť nepripravenosť krízového manažmentu (Jaroš a kol., 2017).

Analýza rizika je dôkladné preverenie podmienok vzniku krízových javov a ich vlastností. Ide o proces, ktorý poskytuje informácie o faktoroch podmieňujúcich vznik krízového javu a jeho účinkoch na životy, zdravie a majetok obyvateľstva, životné prostredie a hospodársku činnosť. Súčasťou rizikovej analýzy je tiež kvantifikácia pravdepodobností vzniku nežiadúceho javu a jeho nepriaznivých dôsledkov (Říha a kol., 2005). Pre potreby analýzy rizík existujú rôzne metódy. Analýza rizika a jeho častí môže byť vykonaná s rôznou

úrovňou podrobnosti. Stanovenie pravdepodobnosti vzniku krízového javu na určitom území sa najčastejšie vykonáva prostredníctvom analýzy historických údajov, prípadne pomocou modelovania. Obdobne sa postupuje i pri stanovení možných následkov krízových javov. Analýza územia tvorí vstup pre ďalšiu časť posudzovania rizík, ktorou je hodnotenie rizík. Podrobnosť analýzy rizík je podmienená vstupnými dátami, ich kvalitou, štruktúrou a detailnosťou (Jaroš a kol., 2017).

Hodnotenie rizika je proces, pri ktorom sa určí jeho veľkosť na základe možných škôd a strát, ktoré spôsobí krízový jav. Hodnotenie rizika môžeme tiež chápať ako proces, v ktorom sa určujú priority krízového riadenia pomocou porovnania miery rizika. Cieľom hodnotenia rizika je teda stanovenie miery rizika každého krízového javu (Jánošíková a kol., 2013). Hodnotenie rizika by malo byť jednotné vo všetkých oblastiach. Takto je možné dosiahnuť presnejšie porovnanie jednotlivých rizík, čo umožní presnejšiu kategorizáciu rizík podľa veľkosti ich závažnosti. Jednotným hodnotením rizík je následne možné rozdeliť riziká na základe akceptovateľnosti a potreby prijímania preventívnych alebo zmiernujúcich opatrení. Tieto opatrenia slúžia väčšinou na zníženie pravdepodobnosti vzniku krízového javu alebo na zmiernenie jeho negatívnych následkov (Šenovský a kol., 2020). Hodnotenie rizík územno-správnych jednotiek tvorí zároveň vstupy pre:

- tvorbu krízových a havarijných plánov a ich aktualizáciu,
- tvorbu operačných postupov,
- poskytovanie informácií na podporu rozhodovania,
- plnenie regulačných požiadaviek technických noriem a právnych predpisov (Jaroš a kol., 2017).

Plánovanie a pripravenosť tvorí dôležitú súčasť cyklu krízového riadenia pre prípad vzniku krízového javu. Práve posudzovanie rizík predstavuje nevyhnutný proces pre potreby účinného plánovania. Výstupy posudzovania rizík je možné využiť pre potreby územného plánovania a stavebného konania. Ďalšie využitie výstupov posudzovania rizík je možné nájsť pri plánovaní:

- evakuácie,
- ukrytia,
- rozmiestnenia zdrojov humanitárnej pomoci a civilnej ochrany,
- vývozu a uskladnenia nebezpečných látok,
- záchranných prác,
- núdzového zásobovania a núdzového ubytovania (Jaroš a kol., 2017).

Na sledovanom území sa časom môžu meniť podmienky, ktoré toto územie charakterizujú. Súčasťou zmien je i vznik nových rizík a ich zdrojov. Preto je súčasťou efektívneho riadenia rizík aj monitorovanie a preskúmavanie a komunikácia a konzultácie. Tieto procesy manažmentu rizík sú v interakcii s ostatnými procesmi počas celej doby ich vykonávania (Šenovský a kol., 2020).

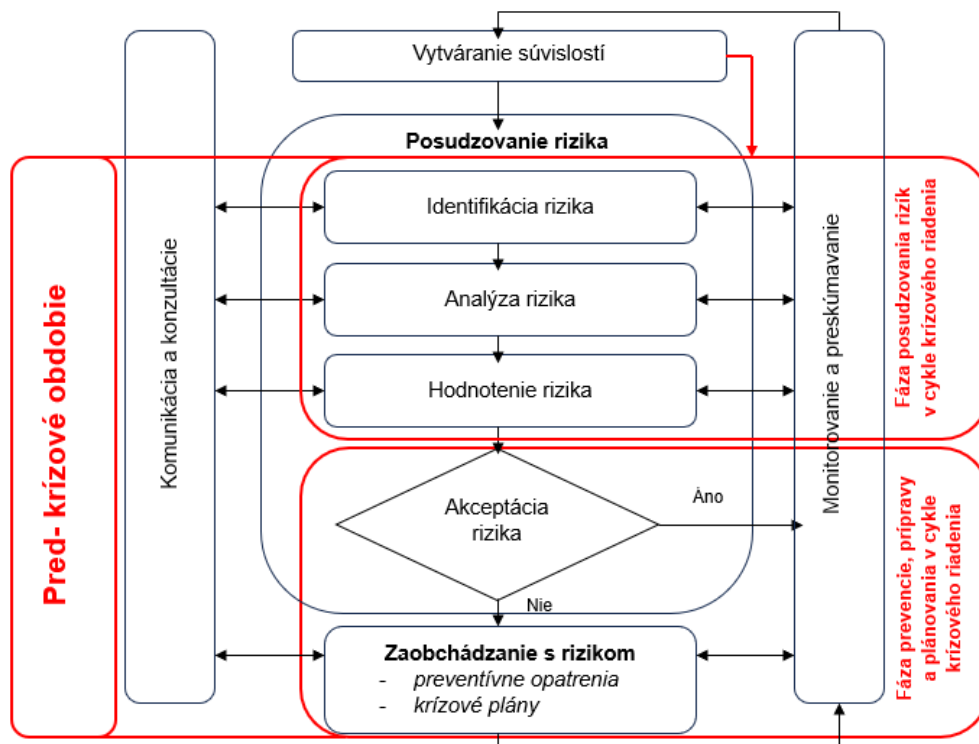
Monitorovanie a preskúmavanie zároveň zohľadňuje zmeny v právnom prostredí ako aj zmeny v chápaní jednotlivých rizík a ich faktorov vo svete. Súčasťou monitorovania a preskúmavania v procese riadenia rizík je tiež neustále posudzovanie efektívnosti aktuálneho systému riadenia a posudzovania rizík (Jaroš a kol., 2017).

Posudzovanie rizík ako súčasť cyklu krízového riadenia

Prepojenie manažmentu rizík s cyklom krízového riadenia popisujú viacerí autori. Mnohí z nich chápu posudzovanie rizík aj ako samostatnú fázu cyklu krízového riadenia (Pursiainen, 2018; Hudáková a kol., 2021; Welch, 2022; Titko a kol., 2023).

Prepojenie jednotlivých fáz cyklu krízového riadenia je zjavné z ich popisu a z činností, ktoré sa v nich vykonávajú. V súčasnosti však stále viac autorov pripisuje kľúčovú úlohu práve posudzovaniu rizík v rámci cyklu krízového riadenia (Šimák, 2016; Pursiainen, 2018; Welch, 2022; Titko a kol., 2023). Posudzovanie rizík zohráva jednu z najdôležitejších úloh v cykle krízového riadenia. Práve výstupy posudzovania rizík tvoria vstupy pre ďalšie fázy a činnosti cyklu krízového riadenia (Šimák, 2016; Pursiainen, 2018; Welch, 2022). Bez znalosti rizík a ich charakteristík by ďalej nebolo možné prijímať preventívne opatrenia, aplikovať efektívne zmierňujúce opatrenia, budovať účinný systém včasného varovania a plánovať postupy, opatrenia, sily a prostriedky na zvládanie krízových javov (Šimák, 2015).

S využitím poznatkov nadobudnutých štúdiom problematiky fáz krízového riadenia a s využitím základného modelu krízového riadenia je možné zobrazit' vzťah s manažmentom rizík prostredníctvom nasledujúceho obrázku č. 3.

Obr. 3 – Rozdelenie etáp manažmentu rizík podľa fáz cyklu krízového riadenia
Zdroj: vlastné spracovanie podľa: Ristvej a kol., 2018; Buganová a kol., 2012; Šimák, 2006

V tomto kontexte je potrebné vychádzať z rozšírených modelov cyklu krízového riadenia, pričom posudzovanie rizík je chápané ako samostatná fáza. Obrázok č. 3 zároveň zobrazuje prítomnosť manažmentu rizík v celej predkrízovej fáze. Manažment rizík, ktorý je zobrazený pomocou upraveného modelu na obrázku č. 3 je podobne ako krízové riadenie chápaný ako nepretržitý proces. Preto je ho možné vyjadriť pomocou cyklu, pričom v tomto prípade ide o cyklus manažmentu rizík. Manažment rizík je charakterizovaný ako nepretržitý cyklus v

norme ISO 31000:2018 Manažérstvo rizika- Návod. Neustále monitorovanie a prehodnocovanie rizík v rámci cyklu manažmentu rizík si osvojilo viacero autorov, pričom tiež zdôrazňujú význam a potrebu implementácie normy ISO 31000:2018 do všetkých systémov a procesov podniku ale i verejnej správy (ISO 31000:2018; Hudáková a kol., 2021; Šenovský a kol., 2020; Jaroš a kol., 2017).

Význam posudzovania rizík v rámci cyklu krízového riadenia popisujú viacerí domáci aj zahraniční autori. Problematika posudzovania rizík územia je náročný proces, pričom je potrebné zohľadniť veľké množstvo faktorov. Komplexnosť jednotlivých území je možné, s ohľadom na ich bezpečnosť, popísať pomocou ich charakteristík a vlastností. Tieto vlastnosti a charakteristiky územia zároveň determinujú činnosti jednotlivých fáz v rámci cyklu krízového riadenia. Práve posudzovanie rizík a prevencia tvoria kľúčovú rolu pre vykonávanie ďalších fáz cyklu.

Záver

Štúdiom odbornej literatúry je možné konštatovať, že väčšina autorov popisuje krízové riadenia v troch fázach životného cyklu krízy. Ide o obdobie pred vznikom krízového javu, obdobie počas pôsobenia krízového javu a obdobie po zvládnutí, resp. po skončení pôsobenia krízového javu. Jednotlivým fázam krízy prislúchajú fázy krízového riadenia, ktoré sú v súčasnosti najčastejšie prezentované ako cyklus.

Autori modelov cyklu krízového riadenia využívajú rôzne modifikácie s využitím rozličného počtu fáz, pričom najčastejšími sú modely obsahujúce 6 až 8 fáz. Jednotlivé fázy je možné popísať ako procesy, nakoľko obsahujú veľké množstvo činností, ktoré sa počas týchto fáz vykonávajú. Pre potreby veľkého množstva činností je ich možné zatriediť do podprocesov jednotlivých fáz cyklu. Tieto podprocesy môžu zároveň predstavovať samostatné fázy v rozšírených modeloch cyklu krízového riadenia. Veľké množstvo fáz však môže viesť k nejasnostiam a ich odlišnému chápaniu (Ristvej a kol., 2018).

Pomocou analýzy jednotlivých fáz bolo možné identifikovať jednotlivé pod procesy a činnosti, ktoré sa v nich vykonávajú. Zároveň je možné konštatovať, že v súčasnosti sa za kľúčovú fázu cyklu krízového riadenia považuje fáza prevencie a posudzovania rizík. Bez výsledkov posudzovania rizík, by nebolo možné vykonať efektívnu prípravu, plánovanie, ako i reakciu a riešenie krízových javov. Výstupy z posudzovania rizík nájdu uplatnenie i vo fáze obnovy a rekonštrukcie.

Posudzovanie rizík je komplexný a zložitý proces a pre jeho význam je ho možné v súčasnosti chápať ako jednu z hlavných fáz cyklu krízového riadenia. Ďalej je však potrebné venovať pozornosť hlbšej analýze jeho činností a metód ako i prístupov, ktoré sa v rámci tohto procesu aplikujú.

*Tento článok odporúča na publikovanie vo vedeckom časopise Mladá veda:
doc. Ing. Jozef Kubás, PhD.*

Článok bol spracovaný v rámci projektu VEGA 1/0628/22 Výskum bezpečnosti v obciach s ohľadom na kvalitu života obyvateľov a projektu KEGA 043ŽU-4/2022 Implementácia poznatkov zo spoločenských, behaviorálnych a humanitných vedných disciplín do prípravy študentov študijného odboru bezpečnostné vedy.

Použitá literatúra

1. ALIGNÉ, F., MATTIOLI, J. 2010. The Role of Context for Crisis Management Cycle. In: BURSTEIN, F., BRÉZILLON, P., ZASLAVSKY, A. (eds). In: *Supporting Real Time Decision-Making*. Annals of Information Systems, Boston: Springer. 2010. ISBN 978-1-4419-7406-8. Dostupné z: https://doi.org/10.1007/978-1-4419-7406-8_6
2. BUGANOVÁ, K., HUDÁKOVÁ, M., STRELCOVÁ, S., KLUČKA, J. 2012. *Manažment rizika v podniku*. 1. vydanie. Žilina: Žilinská univerzita v Žiline, EDIS. 2012. 226 s. ISBN 978-80554-0459-2.
3. COOMBS, W. T., LAUFER, D. 2018. Global Crisis Management – Current Research and Future Directions [online]. In: *Journal of International Management*. 2019, Vol. 24, No. 3, pp. 199-203. ISSN 1075-4253. Dostupné z: <https://doi.org/10.1016/j.intman.2017.12.003>
4. HUDÁKOVÁ, M., BUGANOVÁ, K., MÍKA, V. T., MASÁR, M. 2021. *Integrovaný systém manažmentu rizík v podniku*. 1. vyd. Žilina: Žilinská univerzita v Žiline- EDIS. 2021. 375 s. ISBN 978-80-554-1759-2.
5. *ISO 31000:2018 Risk management- Guidelines*
6. JAQUES, T. 2007. Issue management and crisis management: An integrated, non-linear, relational construct [online]. In: *Public Relations Review*. 2007, Vol. 33, No. 2, pp. 147-157. ISSN: 1873-4537. Dostupné z: <https://doi.org/10.1016/j.pubrev.2007.02.001>
7. JAROŠ, L., KRÖMER, A., MALÉŘOVÁ, L., POKORNÝ, J. 2017. *Posuzování rizik v území*. 1. vyd. Ostrava: Sdružení požárního a bezpečnostního inženýrství, z. s. 2017. 169 s. ISBN 978-80-7385-189-7.
8. JÁNOŠÍKOVÁ, G., HUDECOVÁ, D. 2013. Metodika hodnotenia vybraných rizík na vnútroštátnej úrovni [Online]. Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky [cit. 2024-08-02]. Dostupné z: https://www.minv.sk/?Dokumenty_na_stiahnutie_CO
9. KRÖMER, A., MUSIAL, P., FOLWARCZNY, L. 2010. *Mapování rizik*. 1. vydanie. Ostrava: Sdružení požárního a bezpečnostního inženýrství. 2010. 126 s. ISBN 978-80-7385-086-9.
10. KUBÁS, J., POLORECKÁ, M., MITRENGA, P. 2023. *Civilná ochrana a riešenie krízových javov*. Prvé vydanie. Žilina: Žilinská univerzita v Žiline, EDIS. 2023. 324 s. ISBN 978-80-554-2004-2.
11. PAPULOVÁ, Z., PAPULA, J., GÁŽOVÁ, A. 2022. *Procesný manažment- analýzy, modelovanie, implementácia*. Praha: Wolters Kluwer, 2022. 188s. ISBN 978-80-7676-425-5.
12. PURSIANEN, CH. 2017. *The crisis management cycle*. 1. vydanie. Abingdon: Routledge. 194 s. ISBN: 978-1-315-62917-9.
13. RISTVEJ, J., ZAGORECKI, A., RISKA, T. 2015. *Krízový manažment II.- časť 2. Aplikáčne softvéry v krízovom manažmente*. 1. vydanie. Žilina: Žilinská univerzita v Žiline, EDIS. 2015. 272 s. ISBN 978-80-554-1073-9.
14. RISTVEJ, J., ONDREJKA, R., JÁNOŠÍKOVÁ, M. 2018. *Crisis management II. - 2nd part: application software in crisis management*. 1st ed. Žilina: University of Žilina. 2018. 271 pp. ISBN 978-80-554-1508-6.
15. ŘÍHA, J. a kol. 2005. *Riziková analýza záplavových území*. 1. vydanie. Brno: Akademické nakladatelství CERM. 2005. 282 s. ISBN 80-7204-404-4.
16. ŠENOVSKÝ, P., ŠENOVSKÝ, M., ORAVEC, M. 2020. *Teorie krízového managementu*. 2. rozšírené vydanie. Ostrava: Sdružení požárního a bezpečnostního inženýrství, 2020. 138 s. ISBN 978-80-7385-231-3.
17. ŠIMÁK, L. 2006. *Manažment rizík* [online]. Žilinská univerzita v Žiline [cit. 2024-08-02]. Dostupné z: http://fbiw.uniza.sk/kkm/old/publikacie/mn_rizik.pdf
18. ŠIMÁK, L. 2015. *Krízový manažment vo verejnej správe*. 2. prepracované vydanie. Žilina: Žilinská univerzita v Žiline, EDIS. 2016. 263 s. ISBN 978-80-554-1165-1.
19. *Terminologický slovník krízového riadenia a zásady jeho používania*. 2017 [online]. Bezpečnostná rada Slovenskej republiky [cit. 2024-08-02]. Dostupné na: <https://www.reserves.gov.sk/wp->

[content/uploads/2019/10/Terminologick%C3%BD-slovn%C3%ADk-kr%C3%ADzov%C3%A9ho-riadenia.pdf](#)

20. TITKO, M., KUBÁS, J. 2023. Vulnerability and disaster preparedness. 1st edition. Lüdenscheid: RAM-Verlag. 2023. 129 p. ISBN 978-3-96595-037-5.
21. TOKAKIS, V., POLYCHRONIOU, P., BOUSTRAS, G. 2019. Crisis management in public administration: The three phases model for safety incidents [online]. In: *Safety Science*. 2019, Vol. 13, pp. 37-43. ISSN 0925-7535. Dostupné z: <https://doi.org/10.1016/j.ssci.2018.11.013>
22. WELCH J. P. 2023. The Challenges of Public Service Organizations in Emergency, Crisis, and Disaster Management [online]. *Crisis Management - Principles, Roles and Application*. IntechOpen. 2023. Dostupné z: <http://dx.doi.org/10.5772/intechopen.108408>

Mladá veda

Young Science

ISSN 1339-3189